

УДК 323.1

Семусева Дар'я

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ КРИМСЬКИХ ТАТАР ТА ЇХ ІНТЕГРАЦІЯ В УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

У статті висвітлюються основні особливості формування національної ідентичності кримських татар. Аналізуються наслідки процесу репатріації кримських татар та особливості їх інтеграції з українським суспільством. Також у цій статті розглядаються основні проблеми формування національної ідентичності кримських татар.

Ключові слова: національна ідентичність, українське суспільство, репатріація, депортація, кримські татари.

Semusyeva D. Issues of national identity Crimean Tatars and their integration into Ukrainian society

The article is dedicated to highlighting the main features of the formation of the national identity of the Crimean Tatars. The author analyzes the consequences of the process of repatriation of Crimean Tatars and especially their integration with Ukrainian society. Also in this article considered problems of formation of national identity Crimean Tatars.

Keywords: national identity, Ukrainian society, repatriation, deportation, Crimean Tatars.

Семусева Д. Проблемы национальной идентичности крымских татар и их интеграция в украинское общество

В статье рассматриваются основные особенности формирования национальной идентичности крымских татар. Анализируются последствия процесса репатриации крымских татар и особенности их интеграции с украинским обществом. Также в данной статье рассматриваются основные проблемы формирования национальной идентичности крымских татар.

Ключевые слова: национальная идентичность, украинское общество, репатриация, депортация, крымские татары.

Українська нація перебуває на етапі становлення, особливістю є те, що водночас зі становленням національності ідентичності на території України відбуваються трансформаційні процеси. У період трансформаційних процесів, що відбуваються на цьому етапі в Україні, змінюється не тільки політична система, політичний режим та ін. з радянської на якісно нову державу, також відбувається зміна та подальший розвиток національно-етнічної єдності з радянської на принципову нову з усвідомленням національних цінностей та цінностей етнічних.

Одним із основних важелів формування української національно-етнічної єдності є проблеми становлення національної ідентичності окремих етнічних меншин.

Відразу виникає питання, які меншини в цьому випадку перебувають у стані формування, такими можна назвати репатріантів тих меншин, які повертаються на батьківщину свою або батьківщину предків, і найбільш помітним процесом репатріації та адаптації було повернення кримських татар до Криму.

Тому мета цієї статті полягає в тому, щоб різноманітні чинники формування ідентичності кримських татар, після повернення на батьківщину, а також з'ясувати основні проблеми, що виникають під час цього процесу.

Ступінь вивченості такої проблеми як національної ідентичності знаходиться лише на початковому етапі, дослідники висвітлюють лише деякі аспекти цієї проблеми: національна єдність або ідентичність, яку майже завжди пов'язують з етнічними націями, також вимірюється конфліктність взаємин на міжетнічному рівні, окремо вивчається етнічно національна єдність та етнічна самосвідомість.

У дослідженнях намагається спроба виявити в насамперед чим є національна ідентичність. Л. Нагорна зазначає: «В поняття етнічної ідентичності вкладаються насамперед спільні уявлення, що виникають внаслідок усвідомлення членами певної етнічної групи спільності походження, культури, мови, традицій, території, історії тощо. Водночас такий дослідник, як С. Кисельов, визначає українську націю, національну свідомість (і не тільки) як міф і виражає сумнів у потрібності для сучасної України в національній ідентичності [5, ст. 34–35].

Н. Пелагеша навпаки визначає, що необхідність ідентифікування індивідів з певним національним інститутом (у цьому ви-

падку з українським), для забезпечення легітимації держави [10, ст. 56].

Отже, тепер з'ясувавши, що представляє собою національна ідентичність, потрібно виявити особливості формування національної ідентичності кримських татар та основні її проблеми.

Деякі дослідники вбачають проблему в становленні єдності у вибуху національної ідентифікації пострадянської доби, що загострюється суттєвою етнорегіональною мінливістю та нерівномірністю [6, ст. 25]. Тобто нерівномірне співвідношення розвитку української нації та національних меншин.

Як зазначає О. Кривицька, внутрішньо суперечливий процес пострадянської ідентифікації, схильність етносів до національного самоствердження, протиставлення «ми – вони» створюють певну конфліктність в українському суспільстві [6, ст. 30]. Проте Крим вважається чи не найспокійнішою територією, де спокійно вживаються разом національні меншини, окрім того, ще й різних конфесій.

Становлення національної ідентичності кримських татар має свої особливості та проблеми.

У першу чергу варто зазначити, що кримські татари після повернення на батьківщину, почали розробляти і стверджувати певну концепцію стосовно себе в міжнародному суспільстві. Ця концепція відзначалася в тому, щоб представити себе як пригноченими корінними жителями, що намагаються боротися з неправними загарбниками кримських земель, щоб домогтися міжнародного співчуття [8].

Така особливість визначає ідентичність кримських татар як відношення до єдиної нації, право на батьківщину якої потрібно ще завоювати.

Звісно, окрім міжнародного рівня, представляли себе пригноченими кримські татари і в межах українського суспільства, так, наприклад, найбільш радикально налаштовані адепти виходили з необхідності відмовитися від етноніма «кримські татари» як від самоназви і домогтися затвердження як самоназви, а потім і офіційного найменування народу «кримли» (кримці) [3].

Але в той же час виникали суперечки з приводу бути чи їм «кримськими татарами» чи прийняти назву «кримчан». Врешті-решт було вирішено, що поки існує така етнічна ідентичність, як «татарин», існує і моральне право на велику спадщину предків»,

яке є аж ніяк «не міфічним – воно має досить чіткі географічні, економічні, політичні та культурні параметри». Сам по собі Крим є основним чинником ідентичності кримських татар.

Наступним фактором національної ідентичності кримських татар після основного піку представлення в міжнародній сфері є перенесення формування ідентичності в іншу сферу – політичну, соціально-економічну.

Так, розкол в середині правлячої верхівки Меджлісу, кримськотатарських політичних партій та різних організацій з приводу розходження мети їх діяльності.

Щодо соціальних проблем, то вони визначаються в тому, що досить у багатьох репатріантів після повернення відсутні елементарні життєві умови, підвищується рівень захворюваності тощо.

Під час повернення кримських татар до Криму частіше утворюються місця їх компактного проживання. В таких місцях активізуються різноманітні культурно-просвітницькі організації, гуртки тощо, подібні утворення, своєю чергою, активізують, зацікавлюють більшу частину кримськотатарського населення в розвитку та поширенні своєї культури, що є безумовним чинником формування ідентичності народу.

Останньою і основною проблемою формування ідентичності кримськотатарського народу є втрата репатріантами своєї національної колоритності, самобутності під час перебування поза межами батьківщини. Це більшою мірою ускладнює процес адаптації та формування ідентичності цієї нації. З одного боку, повернення до батьківщини, відстоювання своїх прав, а з іншого – не знання власної культури, мови, традицій. Так, наприклад, «Українська правда» повідомляє, що кримські татари все більше використовують російську мову у спілкуванні, навіть традиції руського населення стають звичними для них [2].

Тому постає питання щодо створення освітніх організацій, введення вивчення кримськотатарської мови в школах тощо.

Але як раз несприйняття та небажання значної частини кримськотатарського населення (більшою мірою молоді) пізнавати власні традиції, мову викликає незадовільність та суперечки в іншій частині кримського татарського населення (переважно старшого), ускладнює формування ідентичності цього народу.

Також не треба забувати й про такий чинник формування ідентичності кримських татар, як релігія. Релігією кримських

татар іслам, який не втрачає свою популярність серед них. Але позиції ісламу, без того не надто жорсткі, слабшають, особливо серед молоді, яка прихильна більш до атеїзму. Тобто стандартні канони ісламу (як-то дотримання постів, заборона алкоголю та свинини, здійснення намазу тощо) не притримуються сучасною кримськотатарською молоддю. Водночас створюються радикальні ісламські товариства, які намагаються збільшити роль релігії в житті населення. Така двополярність загрожує розколати і без того хитке кримське суспільство [4, с. 102].

Репатріація була могутнім рухом, що призвело не тільки до етнічної мобілізації серед кримських татар, але також дещо розширило розуміння цього народу про себе, в його національної ідентичності. Кримським татарам було необхідно не тільки саме повернення на батьківщину, але й самим визначити свою національну ідентичність, що, своєю чергою, визначило процес оновлення уявлення про себе, про свої «історичні права» на кримську землю, щоб таким чином визначити свої місце серед інших народів та націй, а особливо визначити себе в українському суспільстві.

Це дуже непросте завдання, не тільки через підходи кримськотатарських лідерів, але і через те, що сьогодні робляться лише перші кроки до побудови такого співтовариства. Поки не виявлені і не проголошені його цінності, принципи, не позначені його перспективи і не написана історія. Тому вслід за запитанням – чи готові кримські татари до інтеграції, ми повинні задати й інше – чи готове українське суспільство включити до себе кримських татар як свою органічну складову частину.

Література:

1. Виноградова О. Проблемы этнической идентичности и их отражение в современном крымскотатарском мифе. Народна творчість та етнографія. – № 3. – 2008. – С. 26–30.

2. Демартино А. Когда татары захватят Крым, а русские отдадут его России? Украинская правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2011/09/20/6600979/> (20.09.2011).

3. Исхаков Д. Проблема этнического единства татар // Материалы научной конференции АН РТ «Цивилизационные, этнокультурные и политические аспекты единства татарской нации» Казань 2002 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tatarica.narod.ru/world/politic/unity/unity3.htm>

4. Каджаметов Л. Р. Некоторые аспекты социокультурной адаптации крымских татар в крымское сообщество // Культура народов Причерноморья: научный журнал / Крымский научный центр Национальной академии наук Украины (Симферополь), Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского (Симферополь), Межвузовский центр «Крым» (Симферополь). – Симферополь. – 2006. – № 89. – С. 99–103.

5. Кисильов С. Національна ідентичність України. Дилема культурного і соціально-політичного // Політ. Менеджмент. – № 2. – 2003. – С. 31–40.

6. Кривицька О. Конфліктний вимір етнонаціонального розвитку України // Політичний менеджмент. – № 3 (12). – 2005. – С. 42–62.

7. Куртсеітов Р. Інтеграція кримськотатарського народу в українське суспільство: соціокультурні та етномовні умови. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. – 2011. – Випуск 5. – С. 75–84.

8. Мальгин А. Новое в самосознании этнических групп Крыма. Остров Крым. Альманах. – № 1, № 3 (9). – 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ok.archipelag.ru/part2/novoe.htm>.

9. Нагорна Л. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» // Політичний менеджмент. – № 2. – 2003. – С. 14–31.

10. Пелагеша Н. С. Трансформація української національної ідентичності під впливом глобалізації // Віче. – 2007. – № 16 (серп.). – С. 55–56.

11. Петруньок Б. Політико-правові аспекти визначення статусу кримсько-татарської меншини // Українознавчий альманах. – Випуск 8. – К., 2012. – С. 226–227.

12. Певная В. В. Этнополитические процессы в Крыму // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 12 (199). – Т. 2. – Ч. II. – 2010. – С. 60–66.

13. Прибыткова И. Современные миграционные процессы: обустройство и адаптация ранее депортированных крымских татар в Крыму // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2000. – № 1. – С. 95–104.